

מחמדי התורה

לע"נ זקני מו"ר
כ"ק מרן
האדמו"ר מערלין
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סופר
עלה בסעודה השמימה
י"ג לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יג עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שוורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל ה"יחי יעקב"
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסליו תשפ"ג

חמדת הדרוש

הטעם שאלעזר לקח המחנות ולא אהרן

בתוה"ק בפרשתן (יז-ב) אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנות מבין השריפה ואת האש זרה הלאה כי קדשו.

ותמחו המפרשים, מאי טעמא כאן שנה הקב"ה ובקש מאלעזר הכהן ולא מאהרן גופיה.

א'

לרמז כמה צריך להרחיק ממחלוקת

המאירי (בברכות כז:) ביאר, דכיון דאהרן היה עליו המחלוקת אזי אם הוא ילך וירם המחנה אזי היה פוגע באותם אנשים דהיינו קורח ועדתו יותר מבאם אלעזר עושהו, והוסיף הרי לך מכאן כמה צריך האדם להרחיק עצמו מהמחלוקת, ולכן כל היכא שמעבירים אדם משרתו אין לתת את השרות למי שמחמתו העבירוהו לראשון.

ב'

כיון דאהרן היה מן המקריבים אינו יכול ליטמא

ובחזקוני תירץ- דכיון דאהרן היה צריך להיות מן המקריבים לכך לא רצה הקב"ה שיקח המחנות דעיד"ז יטמא ולא יוכל להקריב ולכן אמר לאלעזר שיקח המחנות.

ג'

שלא יטעו הרואין לומר שאהרן עושה כן כנקמה

האברבנאל ובש"ך עה"ת תירצו- כעין מה שכתב המאירי, אלא שהוסיפו עוד, שרצה הקב"ה שלא יאמרו הרואין שאהרן עושהו כנקמה על מה שחלקו עמו, לכך ציוה הקב"ה שאלעזר הוא שירום המחנות ולא אהרן בעצמו.

ד'

אהרן עשה המשפט ולכן אלעזר ירים המחנות

האזה"ח וכ"ה בהעמק דבר לנצי"ב נתנו ב' טעמים למה ציוה הקב"ה דווקא לאלעזר ולא לאהרן א'- כיון שאהרן היה כהן גדול לא החשיב הקב"ה הדבר שיעשה על ידי כהן גדול. ב'- כיון שעל ידי אהרן נעשה המשפט ומתו מקריבי החטאות לא רצה ה' שיעשה על ידו הרמת המחנות.

ולא ביאר לנו האזה"ח דברי קדשו והרי דבריו סתומים בב' הטעמים דמ"ט לא רצה ה' בכהן גדול, ומ"ט דכיון שהוא עשה המשפט לא יעשה הרמת המחנות על ידו.

ה'

מוטב שיטמא כהן הדיוט ולא כה"ג

בפנים יפות בפרשתן הקשה ג"כ קושיא זו מדיליה מ"ט לא ציוה הקב"ה לאהרן וביאר עפ"י מאי דאמרו חז"ל (נזיר מז.), דבכה"ג שצריך לטמא כהן או הדיוט או כה"ג מוטב שכהן הדיוט יטמא ולא כה"ג, ולמאי דכתבו התוס' (שם נד:) דכהן מוזהר גם על חרב דהרי הוא כחלל יובן היטב דלכך אמר הקב"ה לאלעזר דהוי כהן הדיוט שיטמא ולא לאהרן שהוא כה"ג.

ו'

אין קטיגור נעשה סניגור לכך דווקא אלעזר

ואולי בזה יובן דגם זאת הייתה כוונת האזה"ח בתי' א' דכיון דהיה אהרן כה"ג לא החשיב הדבר ליעשות ע"י כהן גדול, וטעם הב' הוא ע"ד אין קטיגור נעשה סניגור לכך כיון דאהרן הוא שעשה המשפט אינו יכול ליקח המחנות דאין קטיגור נעשה סניגור.

ז'

להראותנו דאסור להרהר אפי' על זרע אהרן

והאלשיך כתב דרצה הקב"ה בזה ללמד שלא יחשבו דדוקא על אהרן אסור להרהר אחר כהונתו אולם לבניו ולזרעו אחריו יהא מותר לכך אמר הקב"ה דווקא לאלעזר וירם המחנות להראותנו בזה כי בכל זרע אהרן לא יוכלו בני לוי להרהר אחר כהונתם.

חמדת ההלכה

שליח ציבור בשכר

ב ת ו ה " ק
ב פ ר ש ת י נ ו
(י ח - ל א)
ו א כ ל ת ם
א ו ת ו
ב כ ל
מ ק ו ם
א ת ם

וביתכם כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד.

ראיית האור זרוע מפרשתן דמותר לחזן לקחת שכר על התפלה

מפורסמים דברי האור זרוע (בשו"ת שבסוף הל' תפלה סי' קי"ג), הובא בדרכי משה (או"ח סי' נ"ג אות) דמכאן ראייה דמותר להשליח ציבור לקחת שכר על התפלה, דתפלה במקום עבודה, וכמו שבעבודה אמרה תורה ואכלתם וכו' חלף עבודתכם, הרי דקבלו שכר על עבודתם, כן נמי מותר להשליח ציבור שיעשה כך.

וכדברי האור זרוע, איתא בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (החדשות סי' קי"ב), וכן איתא להדיא ברבינו עובדיא מברטנורא (פ"א דשקלים), דכי היכי דהכהנים והלוויים היו לוקחים תרומה ומעשר חלף עבודתם, כן מותר להשליח ציבור לקחת שכר על תפלתו.

שיטת המחבר דעדיף חזן בשכר מבנדבה

ויותר מזה מצאנו כי המחבר (או"ח סי' נ"ג סעיף כ"ב) פסק, דשליח ציבור בשכר עדיף משליח ציבור בנדבה, וטעמא דמילתא כתב בבית יוסף (שם), שעל ידי זה שמשלמים ממון לשליח ציבור, הרי דגדרו בזה, שלא כל הרוצה ליטול את התיבה יטול, וכך לא יעלה אדם שאינו הגון, והפרי מגדים כתב עוד, שעל ידי שהציבור משלם חלק משכר זה כפי שנפסק שם (סעיף כ"ג), לכך יהיה השליח ציבור יותר זehir ומתקן תפלתו, דשכיר הוא.

מצאנו כבר לראשונים שחלקו אם הכהנים קבלו תמורה על עבודתם

והאמת יאמר, כי הא דמותר לכהנים לקחת שכר על עבודתם פלוגתא ראשונים הוא, דהנה בשיטה מקובצת (ב"ק קט: ד"ה ומנין שהעבודה ועורה שלו) הביא דרש"י פירשו להא דהעבודה ועורה שלו, דעבודה הוא אכילת בשרה שהוא שכר עבודתו, והקשה עליו הרשב"א דהרי כהן חולה או זקן, נותן להקריב לכל כהן שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר, ובכהן בעל מום נותן להקריב לאנשי משמר, ועבודתה ועורה שלו, הרי דאינה שכר עבודה.

לכך כתב הרשב"א, דמה שאמרו עבודתם ועורה שלו היא הכוונה הוא, דמדכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם, ודרשו בזה כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, הרי דהאכילה נמי עבודה, ולא שכר חלף עבודתם, הרי דבזה מילתא ממש פליגי רש"י והרשב"א, דלרש"י הוי האכילה שכר עבודה, ולהרשב"א אכילה גופה נמי עבודה.

חלקו בזה הקצות והיד אפרים

ויעויין בקצות החושן (סי' רמ"ג אות ד ד"ה ולכן נראה) שכתב, דמתנות כהונה הוי שכירות כמו פועל, והיינו חלף עבודתם, אולם ביד אפרים (או"ח סי' ס"א), חלק עליו וסבירא ליה דלא הוי שכירות וחלף עבודתם, ויעו"ע בשו"ת מוצל מאש (סי' נ"ד) שהביא ראייה מדברי הרא"ש (ב"ב סג), שכתב להדיא דהוי חלף עבודתם.

ראיית המוצל האש מדברי רש"י

וראיית עוד בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' י"ג אות י"ד) שהאריך בזה, ובסוף דבריו באות זה, הביא ראייה ממה שכתב רש"י (קידושין נג), בטעמא דמילתא דבעל מום חולק, היינו שגם כן מקבל חלק בבשר

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

דמותו לו לקחת שכר על זה, לכך מקרי לגבי זה עבד לעבדים, אולם השליח ציבור שאף בלי שכירותו מחוייב הוא להתפלל בחנם כמבואר בפסיקתא הובא **ביתא יוסף** (שם), ומה שנוטל שכר הוא שיהיה לו לחם חוקו להחיות את נפשו, הרי הוא כשכר בטלה, והרי דאינו שכיר כלל, וכל עבודתו לעבודת ה' המחוייב בה, לא נקרא עבד לעבדים.

תליא בטעם הדבר שמוטב לקחת חזן בממון מאשר בנדבה

ואפשר להוסיף, דתליא בטעם הדבר שעדיף לקחת שליח ציבור בממון מאשר בנדבה וכדלעיל, שיש בה ב' טעמים א' - שבזה לא יהיה מחלוקת ולא יעלה מי שאינו הגון, ב' - דכך השליח ציבור עצמו יתקן תפילותיו יותר, דאי נימא כטעם דלא יהא מחלוקת ולא יעלה מי שאינו הגון, מובן היטב שאינו מקבל שום תמורה על עצם התפלה ממש, אלא תפלתו כפי שהוא מחוייב לעשותו בחנם, והממון שנותנים לו, רק כדי שלא יהא מחלוקת, אולם אי טעמא דעל ידי הממון יהא יותר נזהר בתפלתו, הרי דגם התפלה עצמה הוא בזכות הממון שנותנים לו, ולזה אסור לקחת מפני עבד לעבדים, כנלענ"ד.

תבנא לדינא

כהנים אי מקבלים שכר על עבודתם - פלוגתא ראשונים (ב"ק קט.), **דלרש"י** הוי חלף עבודתם, **להרשב"א** האכילה חלק מהעבודה, **ובשו"ת מהר"ם רוננבורג, וברע"ב פ"א דשקלים, ובשו"ת מוצל מאש** דהאכילת הקרבנות הוי שכר עבודה, מצאנו שפליגי בזה **הקצות** סי' רמ"ג **והיד אפרים** סי' ס"א, **ובשו"ת בית יצחק** סי' י"ג הביא ראה מדברי **רש"י** קידושין ג' דהוי שכר עבודה.

שליח ציבור אם מותר לו לקחת שכר - ראיית האו"ז מפרשת דכתיב חלף עבודתכם שמוות, **שיטת המחבר** דעדיף בשכר יותר מבנדבה, **טעם הדבר** - א' בזה לא יעלה מי שאינו הגון, ב' - יתקן ויורז עצמו השליח ציבור יותר, **להשכיר החזן עצמו יותר מג' שנים - החוות יאיר והמגן גבורים** התייר, **טעם הדבר - להחיות יאיר** דמלמד דווקא אסור שאינו מקיים מצוה, אולם חזן שמוציא חרים ידי חובתם מקיים מצוה, ולא שייך בזה עבד לעבדים, **להמגן גבורים** מלמד כיון שלוקח שכר על עצם המעשה שייך עבד לעבדים, חזן אינו מקבל על עצם המעשה רק שכר בטלה לא שייך עבד לעבדים, **עוד יש לחלק** דתליא בין ב' הטעמים מדוע מוטב לקחת שליח ציבור בממון מבנדבה (**מחמדי התורה**).

ובעור, כיון שהם היו **מתלעין בעצים**, ומפשיטין ושוחטין קרבנות, הרי דכתב להדיא דמה שהם מקבלים, הוא חלף עבודתם, וכתב על זה, **והיא הוכחה נחמדה מאוד**.

אם מותר לשליח ציבור להשכיר עצמו ליותר מג' שנים

הרי לנו, דמקראי דפרשתינו הוכיח האור זרוע דמותר לקחת ממון לשליח ציבור, וראיתי נידון מחודש **במגן גבורים** (סי' נ"ג אות ח'), בדין שליח ציבור, אם מותר לו להשכיר עצמו ליותר משלש שנים בפעם אחת, ומקום הספק הוא, למאי דקיימא לן **בשו"ע** (חו"מ סי' שס"ג סעיף ג'), **בהגהות מהרמ"א**, דאסור לפועל או מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית בעה"ב יותר מג' שנים, מטעם דעבדי הם, ודרשינן ולא עבדים לעבדים, אם כן נמי בחזן אעפ"י דהוא למצווה, מכל מקום לא שנא ממלמד וסופר דגם מצוה הוא, ומכל מקום אסור להשכיר עצמו יותר מג' שנים.

שיטת החוות יאיר לחלק בין מלמד שאסור לשליח ציבור שמוות

והביא, דכבר עלה ונסתפק כן **בשו"ת חוות יאיר** (סי' ק"מ), והעלה להלכה לחלק בין שליח ציבור למלמד או סופר, דיש לומר דדוקא סופר או מלמד אם משכירים עצמם יותר מג' שנים יש בזה משום עבדים לעבדים, כיון דכל השכר שנוטל המלמד הוא מטעם שימור או שכר פיסוק טעמים (כנדרים לז'), דאינם מצוות ה' ועבודתו, ולכך אם משכיר עצמו ליותר מג' שנים לשימור וכו' הרי יש בו משום עבדים לעבדים, אולם השליח ציבור כל עבודתו הוא להוציא אחרים ידי חובתו, ואעפ"י שנכלל בשכר מה שמשורר, מכל מקום הרי הוא בכלל כבד את ה' מהונך - מגרונך, והרי כולו לשום מצוה, ובמצוה לא שייך עבודתו.

קושיית המגן גבורים על החוות יאיר ויישובו

ותמהו עליו, במגן גבורים (שם), דהיאך כתב על פיסוק טעמים דלאו מצוה הוא, הא מדרבנן חייב ללמד פיסוק טעמים, וליכא למימר דלא קחשיב דרבנן, דהא כל תפלה הוא דרבנן, ואפילו להשיטות דדאורייתא מכל מקום שליח ציבור ודאי דרבנן, והיאך חילק בין פיסוק טעמים לשליח ציבור, הא תרתי מדרבנן הם, אלא על כרחך דגם מדרבנן מקרי מצוה, והדרא קושיא לדוכתא מאי שנא מלמד לחזן.

ויישובו דבריו, דהנה מה שהתירו למלמד לקחת שכר ולא אמרו מה אני בחנם אף אתה בחנם, כיון דבדרבנן מותר לקחת שכר כדקיי"ל (יו"ד סי' רמ"ו), וכיון

ד"ה זכרון) מדיליה לתרץ האי קושיא, דיש לומר דכיון דכבר קדשו המחנות קודם שהכניסו בהם הקטורת, הרי כבר קדשו, ושייך כבר לקדש, ושוב אינם יכולים לאסרו, מטעם שאמרו (פסחים צ.), אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכך יכלו לעשות מזה ציפוי למזבח.

הוכחת האור החיים הק' שנתקדשו המחנות במקום מקודש

ויעויין **בהאור החיים הק'** שגם כן תירץ כן מדיליה, דכיון שהקדישו המחנות קודם כדכתיב כי הקריבום לפני ה', ובוה ביאר נמי דמה שכתב הרמב"ן דמה שהקריבו המחנות הרי זה דומה לזר שעשה כלי שרת "בחוץ", דלכך אמרה תורה ויקריבו לפני ה', ולא עשו זה בחוץ כי אם באוהל מועד, וכמו שאמר בכתוב לעיל (טז - יז), ויקחו איש מחתתו וכו' ויעמדו פתח אוהל מועד.

ג'

אפילו שהקדישו בתנאי התנאי בטל ומעשה קיים

מרנא ורבנא החת"ס (תורת משה ד"ה זכרון) **תירץ** - בהקדם מה שיקשה דאפילו אם נימא שהם הקדישו זה קודם, (וכנ"ל באות ב') הא מכל מקום קשיא הא מסמא הקדישו על תנאי שיתקיימו, וכיון שנשרפו קודם השימוש הרי הוי קטורת זרה, ושוב אסורין למזבח.

אלא דיש לומר, למאי דקיימא לן, (גיטין פד.) דתנאי שאי אפשר לה להתקיים, התנאי בטל, ובוה יובן דהנה רש"י כתב עה"פ בוקר וידוע ה', דכשם שאי אפשר לשנות בוקר לערב, כך אי אפשר לחלוק דאהרן הוא הכהן, אם כן הרי מה שהתנו היה על תנאי שאי אפשר לו להתקיים, דהתנאי בטל והמעשה קיים, לכך מה שהקדישו קיים אפילו אם לא נתקיימה תנאם.

ד'

ציורי השי"ת לעשות כן

עוד אפשר לתרץ - דאנו מעצמינו לא נעשה כן, כיון דדין אית לן דדבר שנשתמש בו הדיוט לא משתמש בו קודש, אולם הכי לא מעצמינו עשינו אלא ציווי הוא לנו מאתו יתברך, וכיון דהשי"ת אמר לעשות כן, הרי דאפילו אם לא נתקדשו מכל מקום כיון שהשי"ת אמר ליעשות כן, תו לא קשה ולא מידי (**מחמדי התורה**).

בתוה"ק בפרשתינו (יז - ב') אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנות וכו' כי קדשו וכו', ועשו אותם רקעי פחים ציפוי למזבח וכו'.

ויש לחקור, למאי דאמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי יומא פ"ג ה"ו), דדבר שנשתמש בו הדיוט לא ישתמש בו קודש, אם כן כיון שהם נתנו בזה אש זרה וקטורת, היאך מותר להשתמש בזה כציפוי למזבח.

א'

או כיון שעשו כן על פי משה, או שהקב"ה עצמו קידש זה

הרמב"ן תירץ - דכיון שעשו כן על פי מה שצוה להם משה על פי ה' היה מקודש, כיון שהקדישו אותו לשמים, לפי שחשבו שבזה יענה להם אלוקים, ותהייה המחנות האלה לעולמים בבית המקדש, הרי דיש בזה קדושה, ויכלו לעשות בהם ציפוי למזבח.

עוד תירץ הרמב"ן - דבפסוק כתיב ועשו אותם רקעי פחים ציפוי למזבח **כי הקריבום לפני ה'**, לזכרון לבני ישראל, הרי כוונת הכותב לומר שהשי"ת קדש זה, בכדי שיהיה לאות לבני ישראל, הרי דהשי"ת עצמו קדש זה, לכך קודש הם, ויכול לעשות בהם ציפוי למזבח.

ב'

כיון שקדשו המחנות קודם שהכניסו בה הקטורת שוב לא פקעה קדושתה

הספורנו תירץ - דכיון שהם קדשו את המחנות קודם שהכניסו בו את האש, והקדישו זה לכל העבודות השייכים בכלי שרת, לכך אף על פי שלאחר כך עשו בזה עבודה פסולה, עדיין בקדושתה הוא, דלא יצאה לחולין בזה, ולכך יכלו לעשות בהם ציפוי למזבח ויעויין עוד בדברי **האבן עזרא** (שם) דגם מדבריו משמע כהאי תירוץ.

והסבר דברי הספורנו, נראה על פי מה שכתב מרנא ורבנא **החת"ס** (תורת משה

נחמד ונעים

רעיונות נפלאים ומחודדים בפרשה

קורח גלגולו של קין ולכן פצתה האדמה פיה

ויקח קורח- ובמדרש למה תורת ה' תמימה מפני שהוא משיבת נפש, ויש לבאר עפ"י מש"כ ספרי הגלגולים דקורח גלגול קין וכיון דבקין כתיב קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, לכן בקורח פתחה האדמה את פיה,

וא"ת מ"ט הביא הקב"ה גלגול ולא עשה כן לקין י"ל דאי הכי לא היה פרשת קורח והיה חסר פרשיה בתורה, ובזה יבואר היטב ויקח קורח דייקא ולא את קין וטעם הדבר כי תורת ה' צריכה שתהא תמימה ולכן משיבת נפש יש פעמים שהנשמה חוזרת בגלגול עוד פעם כדי שהתורה תהא שלימה. (נועם אלימלך)

אין דין חזקה במחלוקת

וישלח משה לקרוא לדתן ולבארים- ופירש"י מכאן שאין מחזיקים במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם (סנהדרין קי), והקשה החת"ס פשיטא מהיכי תיתי להחזיק במחלוקת, וטפי היה ללמוד שצריך לרדוף אחר השלום, ופירש, שלא היה צריך משה רבינו לשלוח אליהם, כי כבר הוחזקו במריבה זה שלש רגלים, א. אכן נודע הדבר, ב. ירא ה' עליכם וישפוט, והשתא פעם שלישית, והרי הם מוחזקים כמו מי שלקה ושנה, קמ"ל דאין מחזיקים במחלוקת, פ"י אין אומרים גבי מחלוקות זהו מוחזק, אלא לעולם צריך להתחיל בשלום.

אמנם בכסף הקדשים (סימן כו) כתב שאם יש אומדנא ברורה שלא יבא לב"ד, אין צריך רשות מב"ד, ויכול לתבעו מיד בערכאות, ויש לומר שבזה גם החת"ס יודה, שלא אמר החת"ס אלא כאשר עושה מחלוקת עם הרב בעצמו, שהרב צריך למחול על כבודו ולהתחיל בשלום, ולא לומר שהוא מוחזק כבר, אבל לגבי הדין של הליכה לערכאות, הרי הוא ככל הדינים שבתורה, שסומכים על אומדנא ברורה, ואין צריך לשלוח לו, שמה יבא לב"ד.

חשדוהו שקורא להם להכשילם בשוחד

ויאמרו לא נעלה- לאיזה הר קרא להם לעלות, ומהו שאמרו העיני האנשים ההם תנקר. וביאור הענין, שמה שלח אחריהם לדבר על לבם דברי שלום, והמה חשדו את משה שלכן שלח אחריהם לפי שהם גדולים והעיקר במחלוקת זה ורוצה משה ליתן להם איזה מינוי של שררה דרך שוחד כדי שיסתלקו מן המחלוקת ואז ממילא יסתלקו כולם.

על כן השיבו למשה, לא נעלה לא נקבל ממנו דרך שוחד שום מעלה ושררה, ועל זה אמרו העיני האנשים ההם תנקר כי השוחד יעור (דברים טז יט) וכי אתה סובר לעורר עינינו בשוחד זה. (כלי יקר)

תפלת משה שלא יהא קרבן עוון המחלוקת

אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד נשאתי מהם- ויש לתמוה על רועה ישראל רבינו משה, שיתפלל אל ה' שלא יקבל קרבנותם, וביותר תמוה, סיבת הדבר שאמר, לא חמור אחד מהם נשאתי וכו', מה סיבה הוא בשביל זה לא לקבל את קרבנותם.

ומבאר מרנא ורבנא החת"ס, דבר עמוק ונפלא, והוא עפ"י מה שאמרו חכמינו ז"ל (מגילה כח) „שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול, במה הארכת ימים אתו גוויי וקא מחו ליה (פירוש- באו תלמידיו והכו את רבי עקיבא), סליק יתיב ארישא דדיקלא, (פירוש- עלה רבי עקיבא מפניהם לעץ דקל) אמר ליה רבי עקיבא לרבי נחוניא, רבי אם נאמר כבש למה נאמר אחד.

אמר להו רבי נחוניא לתלמידיו, צורבא מדרבנן הוא, שבקוה. אמר ליה רבי עקיבא אַקְדָּה - המיוחד שבעדרו, שצריך לקחת לקרבן את המיוחד שבעדר, אמר ליה רבי נחוניא לרבי עקיבא הארכת ימים- כיון שמיימי לא קבלתי מתנות, וכתב שוֹנָא מְתַנָּה יְהִיָּה.

ולכאורה, כל רואה דברי חז"ל אלו ושתומם, מה היה הוויכוח בין רבי עקיבא לרבי נחוניא, עד שתלמידיו רבי נחוניא היכו את רבי עקיבא, ואחרי שאמר כבש אחד, הניחו לו.

אלא, דברי חז"ל ירמזו לנו בכאן דבר נפלא, דהנה אמרו חכמינו ז"ל סוף מסכת סוטה שבעוון הדור נאסף הצדיק, כי מיתת הצדיק מכפרת כקרבן, ורבי נחוניא היה צדיק הדור, ובזמן רבי נחוניא היה הרבה פורעניות בעולם, ותמה רבי עקיבא היאך ניצל רבי נחוניא שהוא צדיק הדור, ולא מת בעוון הדור.

וזה הייתה שאלת רבי עקיבא, במה הארכת ימים- היינו והיאך לא נתפסת בעוון הדור, אולם התלמידים לא הבינו או ידעו כוונת רבי עקיבא- ולכן הבינו שהוא כביכול מואס בחיי רבם, ולמצוות מחאה על כבודו, הכו את רבי עקיבא.

כשראה רבי עקיבא שאינם מבינים, אמר להם בדרך אחר, דהלא אמרו חז"ל סוטה (שם) דפטירת הצדיק מכפרת כקרבן, ולכן שאל הטעם שנאמר את הכבש "אחד"- המיוחד שבעדרו, היינו כמו בקרבן החיוב הוא להקריב את המיוחד שבעדרו, כן אצל ישראל שהם מתכפרים זה במיוחד שבעדרו היינו הצדיק.

ולכן קאמר רבי נחוניא, שיעזבוהו שזה עתה הבינו את דברי רבי עקיבא, והשיב לו, שהא שפטירת הצדיק מכפרת, רק בדווקא כשהציבור מחובר לצדיק ועוזרים ומסייעים לו, לא לקחתי מתנות ושוב אין לושייכות אליהם, ולא נתפס בעוונם.

ובזה יבואר, כי קורח ועדתו שרצו להנהיג את ישראל, ידעו שאין ביכולתם לעשות זאת בחיי משה, ולכן טיכסו עצה היאך יוכלו להמית את משה, וחשבו שע"י שהם יעשו מחלוקת גדולה בישראל, יהיה עוון הדור של מחלוקת, ובה ימות משה, שבעוון הדור נתפס הצדיק, לכפר על ישראל כמו קרבן.

אולם משה שהם רוצים שמשוה ימות ויכפר לישראל כמו קרבן, לכן אמר להקב"ה אל תפן אל מנחתם- היינו שהם רוצים שאני אהיה כמו קרבן או מנחה, וא"ת הלא בעוון הדור נפס הצדיק, לכן קאמר לא חמור אחד מהם לקחתי וכו' אם כן לא היה לי איתם שייכות ובכחאי גוונא ליכא הא דבעוון הדור נתפס הצדיק. (דברי הגמ' הנ"ל יעו' בשו"ת נוב"י מהדו"ת סי' קל"ט)

כל סוג דיבור על זולתו אסור

כאשר דבר ה' ביד משה לו- וברש"י כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דיבור כמו על, י"ל דרש"י בא לרמוז דינא דגמרא (ב"ב) לעולם אל יספר אדם בשבחו של חברו שמתוך שבחו אתה בא לגנותו, וזהו דרמו לן רש"י במתק לשונו "כל" לי ולו הסמוכים אצל דיבור והיינו שאפילו שאני מדבר בשבחו בסופו כמו "על" והיינו שבסופו בא לגנותו. (תפארת יחזקאל)

חמדת הפרשה

מה ראה קורח לחלוק על משה- פרה אדומה

בתורה"ק בפרשתינו ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי וכו' ובמדרש מה ראה קורח לחלוק על משה פרה אדומה ראה ותמוה. א'

לאחר שראה שאפשר ליטור בא לחלוק על משה

בלב אריה משמיה דהרה"ק רבי שמעלקא אב"ד אוסטרא לבאר עפ"י הא דאיתא עוד במדרש דבכל דבר שלימדו הקב"ה למשה אמר ליה טעם טהרתו וטומאתו, כיון שהגיעו לפרשת אמור אל הכהנים אמר ליה, אם נטמא זה במה טהרתו ולא השיבו, כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה אמר ליה בזו טהרתו, ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, לכן קודם שראה קורח פרה אדומה לא רצה כהונה, דבמה יטור עצמו, אולם לאחר שראה פרה אדומה, רצה הכהונה שיש לו במה ליטור.

ב'

כולם קדושים ואינם צריכים דם פרה אדומה

בבאר מנחם ביאר- עפ"י הא דאמרו רז"ל קברי צדיקים אינו מטמא, וטעמא דמילתא דעיקר הטומאה הוא להגוף שאינו זך וצלול להיות קדוש, לכן אחר ההסתלקות חלה הטומאה עליו, משא"כ הצדיקים שנודככה גופם אין לטומאה מקום לחול, לכן קברי צדיקים אינם מטמאים, ולזה בא קורח בטענה כי כל העדה כולם קדושים ונתוכם ה' והיינו שאין עליהם כלל חשש של טומאה, וא"כ אין להם צורך כלל בפרה אדומה דטהורים הם, וזהו ראה פרה אדומה, והבין בזה דמשה ס"ל דאין הם צדיקים ולכן ויקח קורח.

ג'

הבין מפרה אדומה זכות בנים מסייע לאבות

בקין לדוד ביאר- בהקדם דברי רש"י וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה וכו' עינו הטעות ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, וזוהו שפט שמגיע לו יותרת הגדולה, ומניין לו זה דמהני זכות בנים לאבותיהם, אלא שלמד זאת מפרה אדומה לדרשת משה הדרשן דתבוא אמו ותקנת, הרי דאבות לוקין בשביל עוונות בניהם, ומדה טובה מרובה ודאי יועיל זכות בנים לאבותם, וזהו שאמר ראה פרה אדומה ובה הבין דהבנים מוכין לאבותיהם.

ד'

מעשה הפרה מכפר על העגל וכולם קדושים הם

ועוד ביאר בספה"ק, דטענת קורח היה, לא רק אתם שמעתם אנכי ה' אלווקיך, וכל העדה שמעו, רק דאיתא במדרש דבמעשה העגל אמר משה להקב"ה לי צוית ולא להם דכתיב אנכי ה' אלווקיך אלווקיך ולא אלווקיכם, וא"כ היה לו לקרע שלא יאמר כל העדה שמעו אנכי ה' אלווקיך הא ע"ז יתעורר חטא העגל, לכן רק אחרי שראה פרה אדומה שמכפר על מעשה העגל שוב איננו צריכים להתנצלות משה רבינו, ואפי' אם כל העדה שמעו אנכי ה' אלווקיך מתכפר ע"י פרה אדומה ולכן דווקא אז ויקח קורח וכו'.

ה'

מציוי הבאת הפרה ראי' דכולם קדושים

בבאר מנחם ביאר עת- דהנה מעצם הדבר שצוה הקב"ה להביא פרה אדומה, אין לך ראייה גדולה מזה דכל העדה כולם קדושים, דאי לאו הכי לא היו ישראל מצוין להביא לכפר על מעשי העגל, אלא ע"כ דכולם נצטוו אנכי ה' אלווקיך, ואחרי שאמרו כל העדה כולם קדושים שוב נתעורר מעשי העגל דכבר לא שייך לומר לי צוית ולכן נענשו.

ו'

חלק רק אחרי שהבין שגם משה כהן

ובקין לדוד ביאר עוד- דכוונת המדרש הוא, אחרי שנדקדק בלשון המדרש מה ראה לחלוק על משה, דהיינו דכיון דכל טענתו היה על הכהונה, א"כ טענתו על אהרן, אולם משה לא היה כהן ומאי לו להתרעם על משה, אלא בדמדרש איתא על פרשת פרה אדומה דיש שבעה כהנים ואם יאמר לך אדם חמשה הם אמור לו משה ואהרן בכלל, הרי דמפרה חזינן דמשה הוי כהן לכן טען על משה וזהו מה ראה לחלוק על משה פרה אדומה ראה והבין.

ז'

חשב קורח שהבין טעם פרה אדומה

ובאך פרי תבואה פירש- דהנה מפרה אדומה צריך האדם לידע שאינו משיג בתורה שום טעם למצוה וזהו זאת חוקת התורה דמפרה למדים דאין הבנה בכל טעמי המצוות, והיה צריך קורח להבין דכן נמי טלית שכולה תכלת לא יוכל להבין טעם התורה, אלא ע"כ שהוא רצה להראות שהוא מבין גם טעם.

חמדת אבות

עובדות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע
סומא באחת מעיני בהלכה ובאגדה

ויקה קורח בן יצהר בן קהת בן לוי.

וברש"י, קורח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו וכו'.

בישמח משה ביאר בזה כוונה עמוקה, דהא קרח השיג בגדולת הבורא, דאם לא כן מנין לו כל הכבוד הזה להיות סוכה ברוח הקודש, ומכל שכן לפי מ"ש במדרש שהיה משיג ענין פרה אדומה, רק בשפלות בן אדם לא ראה.

ובהקדים מה שפירש הרב הקדוש מו"ה אלימלך זצק"ל על המשנה (חגיגה ב.) **סומא באחת מעיניו** פטור מן הראייה וכו', (עפ"י המפורסם מהחובת הלבבות דלכך ברא הקב"ה את האדם עם ב' עיניים, שבאחד רואה בגדולת הבורא וכו' ובשני שפלות עצמו), ואם הוא **סומא באחת מעיניו**, שרואה בגדול הבורא ואינו רואה בשפלות עצמו, פטור מן הראיה, כלומר יותר טוב היה אם לא ראה ולא ידע כלל, כי תועבת ה' כל גבה לב (משלי טז ה), והיינו **עיניו** דייקא הטעתו, ר"ל שראה רק בעינו אחת, דאלו היה רואה בשתי עיניו לא היה טועה, והבן, וזה מה שנאמר אצל משה רבינו (דברים ל"ד ז), **לא כהתה עינו** וגו', היינו שאף עין לא כהתה אצלו עד פטירתו.

ובפסקי תשובה (ח"ג סי' שט בהג"ה), כי מן הגה"ק **מקצק** בא פעם א' לביהמ"ד, והקשה **בקול רעש גדול** על דברי הש"ס חגיגה סומא בא' מעיניו פטור מן הראיה, יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות, והא איתא במד' **כתב עיני ה'** וגו' וכתב עין ה' אל יראיו, כאן בעושי רצונו של מקום כו' גם ארז"ל בזמן שישיראל עושין רצונו של מקום קרוין בנים ובזמן שאין עושין רצונו של מקום קרוין עבדים, והנה בעליית רגלים כתיב פני האדון ה', היינו בחי עבדים בזמן שאין עושין רצונו של מקום, וא"כ הרי אז צריך לראות ג"כ בא רק **בעין אחת**, ונשאר בצ"ע.

ולהלכה מצינו בזה כמה נפק"מ, דבס"י ז' כתבו **הטור והמחבר** דסומא באחת מעיניו כשר לדון אפילו תחילת דין, **משום שיכול לראות**, וסומא בשתי עיניו פסול, משום דהוי אצלו לילה אפילו ביום.

ויעו' **בשו"ת נ"ב** (תניינא אהע"ז סי' קנ"א) שנשאל, בדין שקשה לו לראות באחת מעיניו, אם הוא כשר לדון בחליצה או לא, והביא **מהם של שלמה** (ר"פ מצות חליצה), דכמו דר"מ פוסל בדיני ממונות סומא באחת בעיניו, כן גם לרבנן יש להחמיר באיסור ערוה, ועוד שכמו שחליצה פסולה בלילה דמקשינן לנגעים, כמו כן יפסל הסומא בא' מעיניו, אמנם לענין כהן שכהן מאור עיניו שפסול לראות נגעים, כתב הנו"ב ד"ל **דגם לר"מ כשר**, שהרי לקמן אמרין ור"מ האי "ושפטו את העם בכל עת" מאי דריש ב', ומשני לאתווי יום המעונן, שאף שפסול בנגעים, בדיני ממונות כשר.

ובתו"כ יליף (הובא ברש"י ור"מ נגעים פ"ב מ"ב) מ"לכל מראה עיני הכהן" לאפוקי כהן שכהן מראה עיניו, ולאפוקי יום המעונן, וא"כ כמו שלענין דיני ממונות מרבין מושפטו את העם בכל העת **לרבות יום המעונן**, אף על פי שפסול לנגעים, ה"נ יש לרבות גם כהן שכהן מאור עיניו, וממילא גם לחליצה כשר, כמו שכשר חליצה ביום המעונן.

ומפורסמים דברי **הסמ"ע** (חו"מ סי' ה' סק"ז), דלפי מה שהבאנו לעיל מדברי הטור והמחבר, דסומא באחת מעיניו כשר לדון אפילו תחילת דין, משום שיכול לראות, וסומא בשתי עיניו פסול, משום דהוי אצלו לילה, והוא הדין איפכא, דכשמדליק נרות בלילה ויכול לראות ולהכיר בני אדם, מותר לדון בלילה אפילו בתחילת דין וכו', **להלכה ולא למעשה** עכ"ל הסמ"ע.

והחתם סופר (נדה נ.), דדברי הסמ"ע תלויין, דלדעת ר"מ דמשפט טעון יום לפי שהוקש לנגעים, א"כ לאור הנר אין דנים, דהלא נגעים אין רואין בלילה אף לאור הנר, כדדריש במו"ק ח. כנגע נראה לי ולא לאורי, ומזה דריש דבליילה אין רואין נגעים. אך דעת חכמים דמשפט טעון יום מדכתיב **ביום הנחילו**, בזה י"ל דהפסול הוא משום שאין רואין דומה ללילה, ובזה חידש הסמ"ע דאם הדליק נרות דנים בלילה דהוי כיום.

ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קל"ט) השיג בזה על הסמ"ע, שהרי הר"מ (בפ"ג סנהדרין ה"ג) **הכריע כדעת ר"מ** דילפינן ריבים מנגעים, וא"כ ע"כ דאין הלכה כדברי הסמ"ע, וכמו שאין רואין נגעים לאור הנר בלילה.

ובשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' לט) הקשה מדברי הגמ' (מו"ק ח. הנ"ל), כנגע נראה לי, לי ולא לאורי, ולא מבעיא לשיטת הרי"ף **והרמב"ם** דמקשינן ריבים לנגעים, א"כ כי היכי דבנגעים אמרין לי ולא לאורי, ה"ה נמי בריבים, אלא אפילו לשיטת הפוסקים דלרבנן דר"מ לא מקשינן ריבים לנגעים כלל, **וכשיטת תוס'** (נדה נ.) לחד תירוצא בד"ה ור"מ היא כו', סוף סוף כי היכי דחזינן בנגעים דקיי"ל ביום ולא בלילה וממועט נמי לאורי, ה"נ בריבים שהם ביום דוקא, יהיה מאיזה לימוד שיהיה, עכ"פ אימעט נמי לאורי.

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"
תפלה בציבור חיובה ומעלתה

בתוה"ק בפרשתינו הבדלו מתוך העדה הזאת.

בגמרא (ברכות כא.) וכן אמר רב אדא בר אהבה, מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה, מאי משמע דתני רבנאי אחוה דרבי חיאי בר אבא אתאי תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתב התם הבדלו מתוך **העדה הזאת** מה להלן עשרה אף כאן עשרה.

כתב רביה"ק הפלא יועץ (ערך כלילת יופי), איש המתפלל עם הציבור מובטח לו שתפלתו רצויה ומקובלת כמות שהיא, ואין מדקדקין אחריה, ואפי' אם הוא איש רע נבזה ונמאס, הן אל כביר לא ימאס וגם אשור נלוה כמה מצות הכלולות בה, ונלוות עמה כל אחת שוה כמה וכמה, לא כן המתפלל ביחיד יאבד טובה הרבה, ואין תפילתו מקובלת לפני שוכן רומה אלא א"כ הוא שלם והיא שלימה.

ובערך (חברה) הוסיף, לענין התפילות הוא גדול להתפלל בציבור, **כי תפילה היחיד ובפרט בדור יתום כזה כמעט נדחה קראו לה**, כי צריך תנאים רבים שתהיה בכונה גדולה, כי תפילה בלא כונה כגוף בלא נשמה, וצריך שיהיה האיש מנוקא מעון כדי שתפילתו תעלה למעלה לרצון לפני ה' כולי האי ואולי.

והוא מדברי **הרמב"ם** (פ"ח מהל' תפלה ה"א), תפילת הציבור נשמעת תמיד, ואפילו היו בהם חוטאים אין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור, וכמאמרם ז"ל (ברכות ח.).

ויעו' **במשנה ברורה** (סימן צ' ס"ק כט), **שחייב אדם לוותר על ריווח** ולא לבטל תפילה בציבור, והוסיף שמסופר על **הגאון ר' זלמן מירל"ש** שויתר על ריווח עצום כדי לא להפסיד תפלה בציבור, וזכה לחתן "חכם צבי" ולנכדים כמו היעב"ץ.

ובשו"ע (או"ח סימן צ טז) ההולך בדרך והגיע לעיר, אם לפניו עד ד' מילין מקום שמתפללין בעשרה, צריך לילך שם, ולאחריו צריך לחזור עד מיל כדי להתפלל בעשרה, **והיושב בביתו דינו** כמלאכרי, וצריך לילך עד מיל שהוא י"ח רגעים (משנ"ב ס"ק נב).

והתספקו האחרונים, באדם שיכול לנסוע לבית הכנסת, האם משערים שיעור מיל בהליכה ברגל, או בנסיעה של י"ח רגעים, והאריכו למה שכתב **הבית יעקב** (סימן לה) לגבי נטילת ידים שחורק עד מיל, אם יש לחלק בזה בין רוכב על סוס להולך ברגליו, והרוכב על סוס ירכב מרחק של י"ח דקות רכיבה, ופשוט מפסחים (צד.), דאף שיכול להיכנס בסוסים חשוב דרך רחוקה, ולכן גם בענינו דרך רחוקה נמדדת מה שיכול לילך ברגליו ולא מה שיכול להיכנס דרך סוסים.

אולם **בישועות יעקב** (או"ח רמז סק"א) הביא את דברי הבית יעקב, ודחה דשאני גבי פסח דגלי קרא, **ובביאור הלכה** (סימן קסג ד"ה ברחוק), שדן בשאלה זו, וכתב אם אין מים לפניו ברחוק יותר מד' מילין, ולאחריו מיל יטול ידי בםפה. ומסתברא דכשהוא נוסע בגמלא פרחא כגון על פאסט (עגלת הדואר) אין חושבין לפי אורך הדרך, אלא לפי חשבון הזמן של הילוך ד' מילין.

והנה הביאור הלכה דן כאשר הוא נוסע כלומר שבלא"ה נוסע לפניו, אולם אם הוא בביתו השאלה הוא גם עבור ההוצאות למשל עבור הדלק שנוסע במיוחד לצורך התפילה, אולי אין דברי הביאור הלכה אמורים, ונראה דבאדם שיש לו רכב פרטי, ובשביל כל דבר פעוט נכנס לרכב ונוסע י"ח דקות, בכח"ג ברור שלא תהי' תפלה בציבור חשובה פחות מכל צורך שטורח ונוסע י"ח דקות. ובכה"ג כולם מודים שחייב לנסוע, מרחק נסיעה של י"ח דקות.

וכנה"ל מדברי המשנ"ב, שצריך לוותר על ריווח עצום, הסברא נוטה דבהפסד קל כזה, כאשר לשאר דבריו היה ודאי מוציא עליהם, כ"ש לגבי תפלה בציבור שחייב, כנלענ"ד.

וראה דבר נוראים שכתב **בשלחן הטהור** קאמאראנא (סימן צ' סעיף ו') (דתפילת ציבור חביב מאוד, ואם קראו לו למול את בן חברו לא ילך ויתפלל אח"כ ביחידות אלא יתפלל עם הציבור, והוא חשוב יותר ממאה מילת בנים ומאה סנדקאות, ומוסיף שם עוד על חשיבותו וסגולת התפילה בציבור, אם הוא עני וצריך לילך לבקש טרפו, יכול להקדים ולהתפלל ביחידות, ובטוח בהשם יתברך ומתפלל בציבור יצליח.

יצטרך להתפלל שוב שמו"ע, ובאם לא יגיד אז לא יצטרך להתפלל שוב?

שאלה ס"ג- היכן מצינו דין מיגו ומהני לענין ברכות?

תשובה ס"ב- מי שלא התפלל ערב ראש חודש מנחה, ומתפלל שתיים בראש חודש, צריך להזכיר בשניהם, אולם אם לא הזכיר בראשונה שהוא החיוב, והזכיר בשנייה שהוא התשלומין, צריך לחזור ולהתפלל שוב, אולם אם לא הזכיר כלל ראש חודש א"צ לחזור ולהתפלל.

תשובה ס"ג- מיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה, ויכול לברך ברכת לישב בסוכה, (תורת חיים) ועוד אופן, להראב"ד דלפירות לא מהניא הסיבה ומיגו דמהניא הסיבה לפת מהניא לפירות שבאו בתוך הסעודה. (משנ"ב ר"ג י"א).

שאלה ס"ד- היכן מצינו

באדם המניח תפילין,

ואסור לו להניח כיפה

על ראשו?

שאלה ס"ה- היכן מצינו

שיקראו קריאת התורה פרשת המן בשבת לא בפרשת בשלח?

פתרון לחידודא- גליין רל"ה פרשת שלח

שאלה ס"ב- היכי תמציי שמישהו הולך להתפלל שמו"ע בר"ח ואומרים לו שאם יגיד יעלה ויבוא

לחידודא

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים